

Кодекс практики щодо забезпечення прав жертв та постраждалих від торгівлі людьми

Кодекс практики щодо забезпечення прав жертв та постраждалих від торгівлі людьми

Опубліковано Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ)
вул. Мьодова 10,
00-251 Варшава
Польща
www.osce.org/odihr

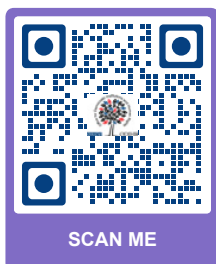
© OSCE/ODIHR 2023

Всі права захищені. Вміст цієї публікації можна вільно використовувати та копіювати в освітніх та інших некомерційних цілях за умови, що будь-яке таке відтворення супроводжується посиланням на ОБСЄ/БДІПЛ як джерела.

ISBN: 978-92-9271-110-8

Оформлення: [Метью Лоерер](#)

Портрети, написані олією Матеушом Афтанасом

Зміст

1	Вступ	2
1.1	Примітка щодо термінології	2
1.2	Важливість залучення постраждалих	3
1.3	Мета Кодексу практики	6
2	Принципи	8
3	Основні рекомендації	10
3.1	Ідентифікація та захист	10
3.2	Підтримка та доступ до послуг	12
3.3	Кримінальне судочинство та компенсація	14
3.4	Включення та залучення постраждалих	14

1. Вступ

Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ) активно працює у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми в регіоні ОБСЄ з 1999 року. У своїй роботі у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми, БДІПЛ застосовує підхід, який ґрунтується на правах людини, верховенстві права, рівності та недискримінації, а також з орієнтацією на потреби жертв та постраждалих від цього злочину. БДІПЛ має великий досвід і відіграє важливу роль у захисті жертв та просуванні прав людей, які постраждали від торгівлі, а також груп, що знаходяться під загрозою. Цей підхід визнає, що жертви торгівлі людьми є носіями прав, і гарантує, що реагування на торгівлю людьми захищає ці права, як це відображено в таких інструментах, як [Національні механізми взаємодії — Об'єднання зусиль для захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми: практичний довідник — друге видання](#) (далі — Посібник з НМВ). Крім того, БДІПЛ визнає осіб, що постраждали від торгівлі людьми, ключовими зацікавленими сторонами в рамках мультидисциплінарного підходу до боротьби з торгівлею людьми.

1.1 Примітка щодо термінології

Цей **Кодекс практики щодо забезпечення прав жертв і постраждалих від торгівлі людьми** (далі – Кодекс практики) настійно закликає до визнання терміну «жертва торгівлі людьми» в міжнародному праві та національному законодавстві, політиці та протоколах, посиляючись на Декларацію 2021 року та Рішення №6/18 Ради міністрів ОБСЄ про посилення зусиль із запобігання та протидії торгівлі дітьми, в тому числі несупроводжуваних неповнолітніх, обидва з яких визнають термін «постраждалий». Термін «жертва» в Кодексі практики використовується лише для: (а) контекстів, у яких особа перебуває під контролем торговців людьми, або (б) контекстів, у яких офіційне визнання статусу особи як жертви торгівлі людьми має пряме відношення до отримання конкретних юридичних прав і повноважень. Термін «постраждалий» у Кодексі практики використовується для всіх інших контекстів, наголошуючи на особистому життєвому досвіді та процесі виживання, а не на обмеженнях віктимності. Таким чином, посилання як на «жертву», так і на «постраждалого» використовуються в Кодексі практики для дорослих і дітей, які зазнають або зазнали будь-якої форми торгівлі людьми.

Крім того, лідер з-поміж тих, хто постраждав від торгівлі людьми – це постраждалий, який є професійним новатором у будь-якій дисципліні у сфері протидії торгівлі людьми. Постраждалі та лідери з-поміж постраждалих є основною складовою ефективних підходів до боротьби з торгівлею людьми. Вони мають життєвий досвід, знання та розуміння методів і діяльності торговців людьми, а також неперевершене розуміння індивідуальних потреб постраждалих і конкретних ризиків, з якими вони стикаються. Цей Кодекс практики було розроблено на знак солідарності з усіма жертвами та постраждалими від торгівлі людьми.

Лідери з-поміж постраждалих дуже активні в міжнародних зусиллях у боротьбі з торгівлею людьми. Вони є засновниками неурядових організацій та бізнесу, консультантами,

тренерами, публічними спікерами, авторами та захисниками у державних органах, громадянському суспільстві та приватному секторі. Вони надають експертні свідчення у справах про торгівлю людьми та судових процесах, керують неурядовими організаціями, надають послуги та є авторами книг, звітів та інших документів про торгівлю людьми. Серед них юристи, судді, політики, медичні та соціальні працівники, засновники благодійних організацій і митці. Багато постраждалих є спеціалістами першої лінії реагування і культурними посередниками, які надають свій досвід і знання для задоволення складних потреб жертв. Лідери з-поміж постраждалих повинні інформувати та впливати на всі аспекти роботи з протидії торгівлі людьми, включаючи структури НМВ. Це включає в себе надання послуг і процедури, а також законодавство про боротьбу з торгівлею людьми, розробку урядової політики, підвищення обізнаності громадськості, надання освіти та навчання, а також забезпечення високих стандартів безпосередньої підтримки жертв і постраждалих. Вони можуть покращувати та інформувати щодо процедур для ефективної ідентифікації жертв, а також забезпечувати захист жертв та запобігати повторній торгівлі людьми. Постійна присутність лідерів з-поміж постраждалих, як ключових зацікавлених сторін НМВ, у сфері боротьби з торгівлею людьми, допомагає всім іншим зацікавленим сторонам краще зрозуміти злочини, пов'язані з торгівлею людьми та як задовольнити потреби жертв і постраждалих. Це також допомагає дестигматизувати досвід торгівлі людьми, підвищити обізнаність про злочини торгівлі людьми та розробити ефективні стратегії запобігання торгівлі людьми та реагування на них.

1.2 Важливість залучення постраждалих

Торгівля людьми здійснюється для різних форм експлуатації і кожен їхній досвід є унікальним, як і їх потреби, після ідентифікації як жертв та постраждалих. Незважаючи на те, що деякі держави-учасниці ОБСЄ залучили постраждалих до розробки політики та роботи з протидії торгівлі людьми, вони були значною мірою виключені в усьому регіоні ОБСЄ. Є зацікавлені сторони, які працюють над боротьбою з торгівлею людьми та допомагають постраждалим завдяки своєму досвіду, але щоб бути ефективною, їхня робота має ґрунтуватися на досвіді та реаліях, з якими стикаються жертви та постраждалі, і відображати їх. Для того, щоб забезпечити підхід до боротьби з торгівлею людьми, що зосереджений на жертвах і постраждалих, дружній до дитини, відповідний віку, ґендерно-чутливий, з урахуванням посттравматичного стану жертви та заснований на правах людини, експертиза постраждалих повинна бути включена в усі аспекти протидії та запобігання торгівлі людьми, зокрема у розробці політики.

У Політичній Декларації 2021 року про виконання Глобального плану дій ООН щодо боротьби з торгівлею людьми (Декларація) підтверджено центральну роль жертв і постраждалих від торгівлі людьми, у всій роботі з протидії торгівлі людьми, зазначивши:

“Ми висловлюємо солідарність і співчуття жертвам і постраждалим, закликаємо до повної поваги до їхніх прав людини та, визнаючи їхню роль як агентів змін у глобальній боротьбі з торгівлею людьми, визнаємо необхідність врахування їх точки зору та досвіду в усіх зусиллях щодо запобігання та протидії торгівлі людьми.

Ми прагнемо активно залучати жертв торгівлі людьми до розробки, реалізації, моніторингу та оцінки таких зусиль. Ми забезпечуватимемо допомогу, орієнтовану на інтереси та посттравматичний стан жертви, допомогу та послуги для їхнього відновлення та реабілітації, доступ до охорони здоров'я, включаючи до послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, а також співпрацюватимемо з громадянським суспільством та іншими відповідними партнерами, здійснюватимемо моніторинг і регулярну оцінку такої допомоги за участю жертв і прагнутимемо покращити надання довгострокової підтримки та реінтеграції, включаючи захист і допомогу. Ми забезпечимо, щоб до жертв ставилися з повагою та гідністю, а також щоб закони, політики та інші дії, вжиті державними органами та громадами, не піддавалися неналежним покаранням і не зазнавали негативного впливу за дії, які вони вчиняють через те, що вони є постраждалими від торгівлі людьми”.¹

В рішеннях №6/18, 6/17 та 7/17 Ради міністрів ОБСЄ, держави-учасниці ОБСЄ чітко заявили про свою прихильність включенню досвіду постраждалих у зусилля ОБСЄ щодо боротьби з торгівлею людьми. На основі цих зобов'язань та згідно зі своїм мандатом допомагати державам-учасницям у виконанні їхніх зобов'язань щодо людського виміру у 2021 році, БДІПЛ створило Міжнародну консультативну раду постраждалих від торгівлі людьми (ISTAC), дворічний термін діяльності якої завершився в січні 2023 року. ISTAC складається з 21 члена, які є лідерами з-поміж постраждалих від торгівлі людьми, з урахуванням різноманітності з точки зору досвіду, статі та географічного розташування.

¹ [Політична Декларація 2021 року про виконання Глобального плану дій ООН із боротьби з торгівлею людьми \(A/76/L.11\)](https://digitallibrary.un.org/record/3948046) <<https://digitallibrary.un.org/record/3948046>>.

Зобов'язання ОБСЄ у сфері боротьби з торгівлею людьми, що стосуються роботи ISTAC ОБСЄ/БДІПЛ

Рішення Ради міністрів №6/18 Посилення зусиль із запобігання та протидії торгівлі дітьми, в тому числі несупроводжуваних неповнолітніх

2. Прийняти підхід, орієнтований на інтереси та посттравматичний стан жертви, який враховує відповідні ґендерно-обумовлені проблеми дівчаток і хлопчиків та відповідає найкращим інтересам дитини, а також повністю поважає права людини та основні свободи дітей, які стали жертвами торгівлі людьми;

6. Сприяти національним механізмам боротьби з торгівлею людьми, включаючи (...) внесок і рекомендації постраждалих від торгівлі людьми під час надання негайної допомоги та пошуку довгострокових і стійких рішень;

Рішення Ради міністрів №7/17 Посилення зусиль для боротьби з усіма формами торгівлі дітьми, у тому числі з метою сексуальної експлуатації, а також іншими формами сексуальної експлуатації дітей

2. Заохочує держави-учасниці прийняти підхід, орієнтований на інтереси та посттравматичний стан жертви, який враховує відповідні ґендерно-обумовлені проблеми дівчаток і хлопчиків та відповідає найкращим інтересам дитини, а також повністю поважає права людини та основні свободи дітей, які стали жертвами торгівлі людьми або сексуальної експлуатації;

Рішення Ради міністрів №6/17 Посилення зусиль із запобігання торгівлі людьми

2. Сприяти діалогу та співпраці між урядами, міжнародними організаціями, громадянським суспільством і приватним сектором, (...) і визнаючи важливість голосу жертв торгівлі людьми у розробці ефективних стратегій боротьби з торгівлею людьми;

7. Прийняти підхід, орієнтований на інтереси та посттравматичний стан жертви та відповідно до Рішення Ради міністрів №14/06, ґендерно-чутливий підхід, який повністю поважає права людини та основні свободи в усіх зусиллях із запобігання та допомоги.

Роль ISTAC іполягає в наданні порад, вказівок і рекомендацій БДІПЛ, а через БДІПЛ – державам-учасницям ОБСЄ з питань, що стосуються боротьби з торгівлею людьми, включаючи, але не обмежуючись:

- законодавством та законодавчими проектами
- політикою та державною практикою
- виконанням відповідних зобов'язань ОБСЄ
- дослідженням, складанням та/або рецензуванням матеріалів, що стосуються міжнародної нормативної бази у сфері протидії торгівлі людьми
- освітніми зусиллями та такими, що спрямовані на розбудову потенціалу, вжиті БДІПЛ у рамках реалізації його заходів щодо боротьби з торгівлею людьми в регіоні ОБСЄ
- На запит БДІПЛ ISTAC може надати керівництво лідерам постраждалих щодо інструментів, необхідних для сприяння розвитку національних і міжнародних мереж постраждалих.

1.3 Мета Кодексу практики

У відповідь на недостатнє залучення постраждалих на сьогоднішній день та відповідно до своїх цілей БДІПЛ, консультуючись з ISTAC та іншими зацікавленими сторонами, що займаються боротьбою з торгівлею людьми, розробило ці політичні рекомендації. Вони відображають зобов'язання держав-учасниць, а також передову міжнародну практику щодо захисту жертв і постраждалих від торгівлі людьми згідно з міжнародним, регіональним і національним законодавством, а також за допомогою національних механізмів взаємодії (НМВ) або еквівалентних механізмів. Він узгоджується із зобов'язаннями ОБСЄ та спирається на Посібник БДІПЛ з НМВ, у якому також визнається важливість внеску лідерів з-поміж постраждалих у всі аспекти ефективної роботи з протидії торгівлі людьми.

Кодекс практики має на меті надати вказівки для держав-учасниць щодо способів забезпечення не лише включення голосів жертв і постраждалих, але й їх повної участі в усіх заходах протидії торгівлі людьми. Життєвий досвід і професійні знання лідерів з-поміж постраждалих сприяють розумінню важливості забезпечення підходу, орієнтованого на жертву та постраждалого, дружній до дитини, відповідний віку, ґендерно-чутливий, з урахуванням посттравматичного стану жертви та заснований на правах людини у всьому Кодексі практики. Кодекс практики також дає державам-учасницям вказівки щодо того, як виконувати свої зобов'язання щодо захисту прав жертв торгівлі людьми, зокрема щодо ідентифікації та захисту, підтримки та доступу до послуг, судочинства та компенсації, соціальної інтеграції та стратегій залучення жертв і постраждалих.

Кодекс практики заохочує держави чітко визначати у своїх національних законах права та привілеї жертв і постраждалих від торгівлі людьми. Держави можуть впроваджувати цей Кодекс практики в національне законодавство, інструкції та політику, у тому числі в НМВ або еквівалентні механізми — усе, що містить конкретні стандарти ідентифікації, захисту та підтримки, доступу до кримінального судочинства та компенсації, а також соціальної інтеграції жертв і постраждалих усіх форм торгівлі людьми, включаючи запобігання, з конкретними рекомендаціями для дорослих і дітей. Ці вказівки відповідають зобов'язанням ОБСЄ та ґрунтуються на керівництві у Посібнику БДІПЛ з НМВ.

Кодекс практики базується на життєвому та професійному досвіді членів ISTAC як лідерів з-поміж постраждалих від торгівлі людьми. Хоча це не є репрезентативним для всіх постраждалих, Кодекс вносить важливу, орієнтовану на постраждалих перспективу, до рекомендацій.

Відповідні міжнародні та регіональні стандарти викладені в:

- Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності²
- Протоколі Організації Об'єднаних Націй щодо попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї³
- Загальній декларації прав людини⁴
- Конвенції про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами⁵
- Конвенції ООН про статус біженців⁶ ата Протоколі про статус біженців⁷
- Конвенції Міжнародної організації праці (МОП) про скасування примусової праці⁸
- Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW)⁹
- Конвенції про права дитини¹⁰
- Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії¹¹
- Факультативному протоколі до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах¹²

² [Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності](https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html) Резолюція №55/25, прийнята 15 листопада 2000 року, набула чинності 29 вересня 2003 року, <<https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>>.

³ [Протокол Організації Об'єднаних Націй щодо попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons), 15 листопада 2000 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons>>.

⁴ [Загальна декларація прав людини](https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/universal-declaration-human-rights-1948), Резолюція №217 A (III), прийнята 10 грудня 1948 року, <<https://www.ohchr.org/en/resources/educators/human-rights-education-training/universal-declaration-human-rights-1948>>.

⁵ [Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-suppression-traffic-persons-and-exploitation), Резолюція №317 (IV), прийнята 2 грудня 1949 року, набула чинності 25 липня 1951 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-suppression-traffic-persons-and-exploitation>>.

⁶ [Конвенція ООН про статус біженців](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees), Резолюція №429 (V), прийнята 28 липня 1951 року, набула чинності 22 квітня 1954 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees>>.

⁷ [Протокол про статус біженців](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-relating-status-refugees), Резолюція №2198 (XXI), прийнята 16 грудня 1966 року, набула чинності 4 жовтня 1967 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-relating-status-refugees>>.

⁸ [Конвенція Міжнародної організації праці про скасування примусової праці](https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:NO:12100:P12100_IL0_CODE:C105), №105, прийнята 25 червня 1957 року, набула чинності 17 січня 1959 року, <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:NO:12100:P12100_IL0_CODE:C105>.

⁹ [Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок \(CEDAW\)](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women), Нью-Йорк, прийнята 18 грудня 1979 року, набула чинності 2 вересня 1981 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>>.

¹⁰ [Конвенція про права дитини](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child), Резолюція №44/25, прийнята 20 липня 1989, набула чинності 2 вересня 1990 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>>.

¹¹ [Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-sale-children-child), Резолюція №/RES/54/263, прийнята 25 травня 2000 року, набула чинності 18 січня, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-sale-children-child>>.

¹² [Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах](https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-involvement-children), A/RES/54/263, прийнята 25 травня 2000 року, набула чинності 12 лютого 2002 року, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-involvement-children>>.

- Конвенції МОП про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці¹³
- Резолюції Ради Безпеки ООН 2379 [про торгівлю людьми під час збройних конфліктів]¹⁴
- Конвенції Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми¹⁵
- Конвенції Ради Європи проти торгівлі людськими органами¹⁶
- Цілі сталого розвитку ООН 5.2: викоринити всі форми насильства щодо всіх жінок і дівчат у державній і приватній сферах, включаючи торгівлю людьми, сексуальну та інші види експлуатації¹⁷
- Цілі сталого розвитку ООН 8.7: вжити негайних та ефективних заходів для викоринення примусової праці, припинення сучасного рабства та торгівлі людьми та забезпечення заборони та викоринення найгірших форм дитячої праці, включаючи вербування та використання дітей-солдат, а до 2025 року покінчити з дітьми праця у всіх її формах¹⁸
- Цілі сталого розвитку ООН 16.2: покласти край жорстокому поводженню, експлуатації, торгівлі та всім формам насильства та катувань дітей¹⁹

2. Принципи

Лідери з-поміж постраждалих від торгівлі людьми, до яких БДІПЛ звернулось із проханням допомоги у розробці Кодексу практики, виділили наступні вісім ключових принципів як основу для забезпечення прав жертв і постраждалих від торгівлі людьми, спираючись на міжнародні зобов'язання та стандарти, зобов'язання ОБСЄ та рекомендації, відображені в Посібнику з НМВ.

- Гідність, цілісність і права людини жертв і постраждалих повинні завжди бути забезпечені. Права людини є універсальними та неподільними і займають центральне місце в усіх зусиллях із запобігання торгівлі людьми та боротьби з нею. Держави повинні захищати права людини кожної жертви торгівлі людьми або постраждалої особи від торгівлі людьми.

¹³ [Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці](https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182) (№182), прийнята 17 червня 1999 року, набула чинності 19 листопада 2000 року, <https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182>.

¹⁴ [Резолюція Ради Безпеки ООН 2379](https://www.refworld.org/docid/5a1802df4.html) [про торгівлю людьми під час збройних конфліктів], прийнята 21 листопада 2017 року, <<https://www.refworld.org/docid/5a1802df4.html>>.

¹⁵ [Рада Європи, Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми](https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=197), CETS №197, прийнята 16 травня 2005 року, набула чинності 1 лютого 2008 року <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=197>>.

¹⁶ [Конвенція Ради Європи проти торгівлі людськими органами](https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=216), CETS №216, прийнята 25 березня 2015 року, набула чинності 1 березня 2018 року, <<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=216>>.

¹⁷ [Ціль сталого розвитку ООН 5.2](https://sdgs.un.org/goals/goal5), прийнята у 2015 році <<https://sdgs.un.org/goals/goal5>>.

¹⁸ [Ціль сталого розвитку ООН 8.7](https://sdgs.un.org/goals/goal8), прийнята у 2015 році <<https://sdgs.un.org/goals/goal8>>.

¹⁹ [Ціль сталого розвитку ООН 16.2](https://sdgs.un.org/goals/goal16), прийнята у 2015 році <<https://sdgs.un.org/goals/goal16>>.

- З будь-якою дитиною, яка може стати жертвою або постраждалою від торгівлі людьми, слід поводитись, перш за все, як з дитиною, приділяючи першочергову увагу її інтересам відповідно до Конвенції ООН про права дитини.
- Усі ймовірні та ідентифіковані жертви та постраждали від торгівлі людьми, мають право на період реабілітації та час на обмірковування, незалежно від того, чи стали вони жертвами торгівлі людьми за кордоном чи всередині країни. Період реабілітації та обмірковування дає необхідний час і підтримку для доступу до послуг, щоб жертви могли відновитися та поміркувати, і це не повинно залежати від співпраці жертв з кримінальним розслідуванням або провадженням.
- Жертв та постраждалих від торгівлі людьми, не можна затримувати, притягувати до відповідальності або карати за скоєння злочинів, правопорушень і проступків (включаючи імміграційні правопорушення, визначені національним законодавством) як прямий наслідок їхнього становища жертв торгівлі людьми або коли вони були змушені вчиняти такі протиправні дії. Держави забезпечують реалізацію принципу не покарання. Усі аспекти криміналізації жертв торгівлі людьми посилюють шкоду, якої вони вже зазнали. Це повторно травмує жертв, позбавляє їх прав і сприяє їх недовірі до правоохоронних органів і кримінального судочинства.
- Усі процедури та послуги для жертв і постраждалих від торгівлі людьми, повинні відповідати принципу безумовності в міжнародному праві. Тобто ідентифікація, захист, індивідуальна підтримка, компенсація та соціальна інтеграція не повинні залежати від співпраці жертв і постраждалих, у кримінальному розслідуванні чи провадженні.
- Держави повинні гарантувати, що потреба у стабільному та стійкому довгостроковому захисті та соціальній інтеграції жертв і постраждалих від торгівлі людьми, особливо щодо житла, охорони здоров'я, освіти, працевлаштування та зняття судимостей, безпосередньо пов'язаних із досвідом торгівлі людьми, чітко визнані в законодавстві, політиках, процедурах і практиці, в тому числі в НМВ або еквівалентних механізмах.
- Держави повинні визнавати життєвий досвід і знання постраждалих, щоб вони могли спрямовувати, консультувати та надавати експертні поради з усіх питань, що стосуються боротьби з торгівлею людьми, особливо в розробці законодавства, політики та процедур, включаючи НМВ або еквівалентні механізми, що стосуються жертв і постраждалих від торгівлі людьми.
- Держави повинні запровадити систему незалежного моніторингу, оцінки та підзвітності, щоб гарантувати дотримання своїх зобов'язань згідно з міжнародним правом та зобов'язаннями ОБСЄ, а також регулярний перегляд їх виконання.

3. Основні рекомендації

На основі вищезазначених принципів перша Міжнародна консультативна рада постраждалих від торгівлі людьми (ISTAC) на запит БДІПЛ сформулювала короткий набір ключових політичних рекомендацій, які узгоджуються із зобов'язаннями ОБСЄ, міжнародними стандартами та спираються на Посібник БДІПЛ з НМВ, а також і їхній власний досвід як лідерів з-поміж постраждалих від торгівлі людьми. Таким чином БДІПЛ прагне показати приклад справжнього залучення досвіду постраждалих до зусиль ОБСЄ з боротьби з торгівлею людьми.

Наступний невичерпний, але водночас крос-секторальний набір рекомендацій має на меті допомогти державам усунути прогалини, виклики та недоліки в усіх діях, що стосуються жертв та постраждалих від торгівлі людьми в регіоні ОБСЄ.

3.1 Ідентифікація та захист

Держави несуть відповідальність за належну ідентифікацію та захист жертв і постраждалих від торгівлі людьми на кожному етапі контакту з ними, включно з процедурами імміграції та надання притулку, а також адміністративними або кримінальними провадженнями. Держави повинні забезпечити раннє та активне виявлення жертв та постраждалих від торгівлі людьми, і утримуватися від їх затримання. У випадку ідентифікації жертви торгівлі людьми після затримання, її слід негайно звільнити, передавши до НМВ або еквівалентного механізму.

- Держави повинні забезпечити всім жертвам і постраждалим доступ до безумовного та своєчасного надання відповідних документів, що посвідчують особу, відповідно до міжнародних стандартів.
- Оцінки ризиків і потреб повинні бути зосереджені на жертвах і постраждалих, бути дружніми до дітей, відповідати віку, бути ґендерно-чутливими, враховувати посттравматичний стан жертви і міжкультурну конгруентність та повинні використовуватися для цілей доступу до законодавчого захисту, соціальної та медичної допомоги.
- Усі дані жертв і постраждалих, у тому числі їхні історії, мають бути захищені та збережені відповідно до найвищих стандартів юрисдикції, у якій вони збираються та реєструються. Коли інформація жертв передається (за їх інформованою згодою), важливо дотримуватися найвищих стандартів щодо безпечного та відповідного збору, зберігання та використання інформації. Вимога конфіденційності повинна бути чітко відображена в національних законах і НМВ або еквівалентних положеннях, щоб забезпечити керівництво для кожного агентства.

- Будь-яке агентство, установа, організація чи служба, яка взаємодіє або працює з жертвами та постраждалими від торгівлі людьми, повинна мати чітку та вичерпну політику конфіденційності, яка поширюється на всіх професіоналів, волонтерів та будь-яких користувачів послуг.
- Усі процедури та послуги з боротьби з торгівлею людьми мають враховувати ґендерні аспекти та ґрунтуватися на розробленій національній політиці та стратегії для вирішення проблеми ґендерної динаміки торгівлі людьми. Жінки та дівчата складають більшість ідентифікованих жертв та постраждалих від торгівлі людьми з метою домашнього рабства, примусових, контрактних і дитячих шлюбів, а також сексуальної експлуатації та торгівлі людьми в сексуальних цілях. Ці види торгівлі людьми особливо вражають жінок і дітей.
- Держави повинні забезпечити доступ до перегляду та судового оскарження несприятливих рішень як на попередньому, так і на остаточному етапі процесу ідентифікації.
- Жертвам і постраждалим із незахищеним імміграційним статусом слід дозволити залишатися в країні протягом періоду реабілітації та обмірковування. У випадках, коли остаточна ідентифікація затримується, будь-яке рішення про примусове видворення з країни має бути призупинено, і їм має бути надано тимчасовий дозвіл на проживання, доки в процесі ідентифікації остаточно не буде встановлено, чи є вони жертвами торгівлі людьми чи ні, і допоки їх право на перегляд або оскарження є вичерпаними відповідно до міжнародних зобов'язань і стандартів.
- Своєчасне надання ймовірного чи остаточного статусу жертви торгівлі людьми має першочергове значення для забезпечення відновлення, соціальної інтеграції та запобігання повторній торгівлі людьми чи іншим формам експлуатації. Тривалі процеси ідентифікації створюють надмірний тягар і посилюють вразливість жертв торгівлі людьми. Усі ймовірні жертви повинні мати доступ до захисту, допомоги та підтримки під час процесу ідентифікації.
- Має бути чітке пояснення прав, повноважень і процесів, а також їх призначення і чітких шляхів доступу до них. Важливо, щоб жертви та постраждалі від торгівлі людьми, були поінформовані про ведення справ, включаючи чітке представлення кожного спеціаліста, який працює з ними, його ролі та мети.
- У службах чи гарячих лініях, які отримують повідомлення про злочини, пов'язані з торгівлею людьми, та/або перенаправлення щодо НМВ, повинні працювати професіонали, які мають спеціальну підготовку з ідентифікації дорослих і дітей-жертв. Персонал, який відповідає на дзвінки та запити, повинен пройти перевірку в межах національної юрисдикції та бути навчений працювати відповідно до національного законодавства.

- Усі комунікації, втручання та дії з дітьми, які стали жертвами чи постраждалими від торгівлі людьми, мають проводитися в присутності спеціалістів з питань дітей, у сприятливому для дітей, безпечному середовищі, орієнтованому на дитину, з урахуванням статі, віку та з урахуванням травми.
- Права всіх жертв і постраждалих від торгівлі людьми, які потребують міжнародного захисту, мають бути визнані відповідно до міжнародного права. Держави повинні запровадити процедури для ідентифікації тих, чиє примусове повернення порушить принцип невидворення. Усі жертви торгівлі людьми, яким може знадобитися притулок або інші форми міжнародного захисту, повинні мати ранній доступ до безкоштовної, незалежної, спеціалізованої юридичної консультації та мати доступ до всіх інших гарантованих прав і захисту.
- Держави повинні переконатися, що їхній підхід до виявлення жертв і розслідування торгівлі людьми є проактивним і забезпеченим достатніми ресурсами.
- У співпраці з технологічними компаніями та онлайн-платформами слід створити та зміцнити правові, політичні та нормативні рамки для боротьби з усіма формами торгівлі людьми через Інтернет та цифрові технології. Це має включати розробку нових інструментів і технологій для запобігання розповсюдженню та допомоги у видаленні всього онлайн-контенту, пов'язаного з торгівлею людьми. Необхідно прискорити розробку національного законодавства, політики та процедур щодо протидії торгівлі з метою виробництва порнографії та матеріалів сексуального насильства над дітьми. Індикатори торгівлі людьми, які використовуються для ідентифікації жертв торгівлі людьми, слід регулярно переглядати та оновлювати, щоб переконатися, що вони є актуальними, оскільки злочини, пов'язані з торгівлею людьми, постійно розвиваються в нових моделях, динаміці, оперативних методах і способах націлених на жертв.

3.2 Підтримка та доступ до послуг

Жертви та постраждалі від торгівлі людьми особи мають право на захист, підтримку та доступ до послуг, без яких вони піддаються ризику повторної торгівлі людьми та інших форм шкоди, злочинів та експлуатації навіть після офіційної ідентифікації. Соціальна інтеграція є єдиною довготривалою формою безпеки та стабільності для постраждалих від торгівлі людьми, а також засобом, за допомогою якого можна зупинити цикли вразливості до торгівлі людьми. Це взаємна та спільна відповідальність постраждалих і державних органів влади, суспільств і громад, у яких вони проживають. Це також є невід'ємною частиною зобов'язань держави відповідно до стандарту належної обачності²⁰ та права на ефективний засіб правового захисту²¹.

²⁰ Керівні принципи бізнесу та прав людини, УВКПЛ, Нью-Йорк та Женева, 2011 рік. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf>.

²¹ Основні принципи та вказівки щодо права на захист і відшкодування для жертв грубих порушень міжнародного права прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, УВКПЛ, <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-and-guidelines-right-remedy-and-reparation>>.

- Індивідуальна підтримка та доступ до міжвідомчих послуг повинні бути забезпечені якомога довше для жертв і постраждалих від торгівлі людьми відповідно до міжнародних зобов'язань і стандартів. Це повинно включати (але не обмежуватися): обслуговування практичних, фінансових, освітніх і матеріальних потреб; виділення окремих спеціалістів індивідуальної підтримки; відповідна оцінка та постійне планування безпеки для дорослих і дітей; ранній і постійний доступ до медичних послуг; ранній і постійний доступ до безкоштовної юридичної консультації та представництва з усіх правових питань; настанова з урахуванням травми та професійні навчання; зняття судимостей, пов'язаних із досвідом торгівлі людьми; а також надання довгострокового безпечного та відповідного житла.
- Держави повинні переконатися, що вони виділяють ресурси для створення та підтримки НМВ або еквівалентних механізмів, які можуть здійснювати міжвідомче партнерство, яке включає лідерів з-поміж постраждалих. Це партнерство має поєднувати досвід міждисциплінарних фахівців, установ і служб для забезпечення високого рівня навичок і досвіду, необхідних для інтегрованого та цілісного підходу як до ідентифікації жертв, так і до задоволення індивідуальних потреб. Вони мають охоплювати різні повноваження національних органів влади та правоохоронних органів і включати статутні служби, фахівців із питань дітей та спеціалізовані неурядові організації, що займаються боротьбою з торгівлею людьми, відповідно до Плану дій ОБСЄ щодо боротьби з торгівлею людьми (2003) та рекомендованих стандартів Посібника з НМВ.
- Ефективні НМВ вимагають постійної співпраці між урядовими установами, громадянським суспільством та лідерами з-поміж постраждалих, включаючи неурядові організації, очолювані постраждалими.
- Усний та письмовий переклад завжди повинні здійснюватися перевіреними професіоналами та забезпечувати підхід, зосереджений на жертві та постраждалому, з урахуванням травми, статі, інвалідності, міжкультурного конгруентного підходу та підходу до дітей.
- Підтримка жертв і постраждалих від торгівлі людьми має тривати після призупинення або завершення кримінального провадження, або зміни чи зняття звинувачень відповідно до стандартів, рекомендованих у Посібнику з НМВ.
- Розробка та фінансування програм соціальної інтеграції, що ґрунтуються на фактичних даних, мають бути включені до всіх НМВ або еквівалентних механізмів і включені до всіх розробок та впровадження політики протидії торгівлі людьми.

3.3 Кримінальне судочинство та компенсація

Доступ до НМВ або еквівалентного механізму та всіх пов'язаних прав і привілеїв не повинен обумовлюватися прагненням до кримінального судочинства та компенсації. Це завжди має бути запропоновано та доступно для жертв і постраждалих від торгівлі людьми на будь-якому етапі. Жертви та постраждалі повинні отримувати постійну та належну підтримку та спеціальну юридичну консультацію протягом наступних процесів: ідентифікації як жертви злочину, пов'язаного з торгівлею людьми; захисту і підтримки жертв і свідків (поводження з жертвами як із вразливими свідками); застосування принципу некараності та законного захисту; надання посвідок на проживання для співпраці з правоохоронними органами; заходів з моніторингу ймовірних торговців людьми; розслідування злочинів торгівлі людьми та інтерв'ювання; кримінальних процесів (для жертв, які є вразливими свідками та/або вразливими підсудними); ретроспективних дій для жертв торгівлі людьми, які були незаконно засуджені за кримінальні злочини; і доступу до своєчасної компенсації та реституції.

- Держави повинні переконатися, що їхня внутрішня правова система, яка стосується жертв і постраждалих, роз'яснена їм таким чином, щоб вони знали свої права та процедури. Система повинна містити заходи, які пропонують можливість отримати компенсацію за невивплачену заробітну плату та заподіяну шкоду. Це має включати доступ і можливість вимагати компенсацію від торговців людьми або відповідної організації через процедури кримінального, цивільного або трудового права, або від державного фонду, державних схем компенсації та/або адміністративних проваджень відповідно до міжнародних зобов'язань і стандартів.
- Відповідно до міжнародних стандартів, у випадках, коли принцип некараності та законний захист мали бути застосовані, однак не були, жертвам та постраждалим від торгівлі людьми, які були засуджені за кримінальні правопорушення, мають надаватися ретроспективні засоби правового захисту судимості, такі як анулювання, знищення або опечатування їх судових та кримінальних досьє.
- Вимоги щодо захисту свідків слід оцінювати з першого контакту з жертвами та постраждалими від торгівлі людьми та повторно оцінювати через часті проміжки часу протягом розслідування та кримінального провадження.
- Суб'єкти системи кримінального правосуддя, в тому числі правоохоронні органи, судді, прокурори та службовці суду, повинні взаємодіяти з лідерами з-поміж постраждалих, у тому числі шляхом створення консультативних рад і забезпечення лідерів з-поміж постраждалих як захисників жертв торгівлі людьми під час судового розгляду.
- Держави повинні активно боротися з попитом на всі форми торгівлі людьми, в тому числі через Інтернет і цифрові технології, як того вимагає стаття 9.5 Палермського протоколу. Таким чином, держави повинні прийняти або посилити законодавчі чи інші заходи, такі як освітні, соціальні чи культурні заходи, у тому числі шляхом двосторонньої та багатосторонньої співпраці, щоб перешкоджати та зменшувати попит, який сприяє всім формам експлуатації людей, особливо жінок і дітей, що призводить до торгівлі людьми. Покарання для людей, які купують або користуються послугами жертв

торгівлі людьми, повинні бути впровадженні в національне законодавство відповідно до міжнародного права.

- Торговці людьми та ті, хто отримує вигоду від експлуатації жертв торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, повинні нести відповідальність згідно з кримінальним законодавством, незалежно від їх походження, соціального чи дипломатичного статусу.
- Держави повинні регулювати та контролювати умови працевлаштування домашніх робітників, у тому числі в приватних і дипломатичних домогосподарствах, а також забезпечити притягнення до відповідальності осіб, які вчинили всі пов'язані з торгівлею людьми злочини відповідно до міжнародних зобов'язань і стандартів.
- Жертви та постраждалі повинні мати право на інформацію у формі, яку легко зрозуміти, і їм слід допомогти зрозуміти інформацію, у тому числі, за необхідності, через доступ до послуг усного та письмового перекладу.

3.4 Включення та залучення постраждалих

Постраждалі та лідери з-поміж постраждалих повинні бути в центрі зусиль з боротьби з торгівлею людьми, включаючи НМВ та еквівалентні механізми. Вони мають життєвий досвід, знання та розуміння методів і діяльності торговців людьми, а також неперевершене розуміння індивідуальних потреб постраждалих і конкретних ризиків, з якими вони стикаються. Лідери з-поміж постраждалих дуже активні в міжнародних зусиллях по боротьбі з торгівлею людьми. Вони є засновниками неурядових організацій та компаній, консультантами, тренерами, публічними спікерами, авторами та захисниками у державних органах, громадянському суспільстві та приватному секторі. Вони надають експертні свідчення у справах про торгівлю людьми, у судових процесах, надають послуги жертвам торгівлі людьми та розробляють політики та законодавство. Серед них – юристи, судді, політики, медичні та соціальні працівники, дослідники, лідери громадянського суспільства та митці. Багато постраждалих є спеціалістами першої лінії реагування і культурними посередниками, які надають свій досвід і знання для задоволення складних потреб жертв.

Лідери з-поміж постраждалих повинні інформувати та впливати на всі аспекти роботи з протидії торгівлі людьми. Це включає в себе надання послуг і процедур, а також робота із законодавством про боротьбу з торгівлею людьми, розробку урядової політики, підвищення обізнаності громадськості, забезпечення навчання і освіти та забезпечення високих стандартів безпосередньої підтримки жертв і постраждалих. Вони можуть покращувати та інформувати щодо процедур для ефективної ідентифікації жертв, а також забезпечувати захист жертв і запобігати повторній торгівлі людьми. Постійна присутність лідерів з-поміж постраждалих як ключових зацікавлених сторін у сфері протидії торгівлі людьми допомагає всім іншим зацікавленим сторонам краще розуміти злочини, пов'язані з торгівлею людьми, і те, як задовольнити потреби жертв і постраждалих. Це також допомагає дестигматизувати досвід торгівлі людьми, підвищити обізнаність про злочини торгівлі людьми та розробити ефективні стратегії запобігання торгівлі людьми та реагування на них.

- Держави повинні створити національні консультативні органи для постраждалих, до складу яких входять лідери з-поміж постраждалих, для підтримки надання послуг, розробки законодавства та процедур боротьби з торгівлею людьми, формування державної політики, підвищення обізнаності громадськості, забезпечення освіти та навчання, а також забезпечення підтримки жертв і постраждалих.
- Держави повинні сприяти навчанню з лідерства та розбудови потенціалу для постраждалих, щоб вони стали лідерами з-поміж постраждалих, включаючи програми наставництва.
- Держави повинні забезпечити залучення постраждалих та їх взаємодію з відповідними зацікавленими сторонами під час оновлення та зміцнення НМВ або еквівалентних механізмів.
- Держави повинні підтримувати розробку та впровадження мистецьких рішень під керівництвом тих, хто пережив торгівлю людьми, для підвищення обізнаності про торгівлю людьми та для глобальної освіти щодо різноманітних наративів, які переживають жертви та постраждалі від торгівлі людьми. Прикладне та перформативне мистецтво служить механізмом профілактики, а також інструментом посттравматичного лікування для жертв і постраждалих, які отримують користь від терапевтичних методів, заснованих на мистецтві.
- Стандарти для засобів масової інформації та платформ соціальних медіа щодо їх взаємодії з жертвами та постраждалими від торгівлі людьми або їх репрезентації, мають забезпечувати етичні, інформовані про травми, зосереджені на жертвах та постраждалих, а також ґендерно-чутливі підходи.
- Інформація про особистість жертв та постраждалих від торгівлі людьми торгівлі, включаючи їхні імена, зображення, місцезнаходження, імміграційний статус та іншу ідентифікаційну інформацію, не повинна публікуватися без їхньої інформованої згоди. Особистість і зовнішній вигляд дітей ніколи не повинні розкриватися або демонструватися публічно без урахування найкращих інтересів дитини.
- Жертви та постраждалі повинні мати можливість давати або відкликати свою згоду на публікацію матеріалу, навіть якщо вони вже давали свою згоду раніше.
- Історії постраждалих не можна монетизувати та (повторно) використовувати без інформованої згоди постраждалих та інших стандартних процедур, таких як дозвіл авторського права.
- Постраждалі як професіонали повинні отримувати належну винагороду за їхні знання, час і досвід.

- Держави повинні вживати та підтримувати систематичні зусилля для забезпечення стратегій залучення постраждалих у рамках національної відповіді на боротьбу з торгівлею людьми та перешкоджати існуючим моделям символізму, виключення, дискримінації та нерівності у включенні постраждалих.
- Сприяння лідерству постраждалих має визнавати складний і перехресний характер потреб постраждалих незалежно від їх віку, статі, сексуальної орієнтації, релігії, етнічного походження, інвалідності, статусу опіки, міграційного статусу, мови та економічного чи соціального статусу.

Цей Кодекс практики може слугувати державам і всім зацікавленим сторонам у боротьбі з торгівлею людьми як стандарт практики для забезпечення ефективних стратегій запобігання торгівлі людьми та боротьби з нею.

